

HENRIK MUNKTELL IN MEMORIAM

»SÅ FINNA VI, hur vårt land alltid varit en rättsstat. Genom hela vår historia ser man hur känslan för rättens betydelse varit stark och levande. Hög som låg, fattig som rik har i Sverige städse vetat att han kunnat trygga sig till en rätt som varit byggd på beprövade fäderneärvda grundvalar. Så är det än i dag.»

De som med saknad tänker över minnet av den offentliga personligheten Henrik MunkteLL torde näp- peligen kunna finna ett mera be- lysande uttryck för det innersta patos i hans medborgargärning än dessa sammanfattande ord ur hans eget arbete Det svenska rättsar- vet. »Lagbunden frihet» är ett an- nat karakteristiskt uttryck — Hen- rik MunkteLL var en av de männi- skor som förmår att med lidelse om- fatta ideal som alltför lätt kommer att te sig så självklara att man nöjer sig med att respektera dem.

Kontinuiteten mellan den veten- skapliga och den politiska insatsen är i hans fall iögonenfallande. Hans okuvliga viljestyrka och självklara inriktning på praktiskt handlande gjorde det — så vill det synas för alla som kände honom — till en gi- ven sak att inte kunna inskränka sig till att som juris professor följa det

svenska samhällets historiska ut- veckling: han kunde icke avhålla sig från att kasta sig in i den poli- tiska striden om de principer som för honom var väsentliga. Och för- visso var han i en politisk vardag, som av många uppfattas som still- sam och enahanda, en av dem för vilka den politiska insatsen natur- ligt avtecknade sig just som en strid.

Det är karakteristiskt att de två områden där hans politiska intres- sen främst kom till uttryck båda tidigare varit föremål för hans upp- märksamhet som rättshistorisk forskare. Hans doktorsavhandling ägnades åt »Bergsmans- och bruks- förlag» — en naturlig uppgift för den som tillhörde en typisk bruks- ägarläkt och väl innerst alltid hade sitt hjärta i den miljön. Hans följande vetenskapliga produktion sysslade huvudsakligen med den svenska straffrättens historia. Äganderättens och den fria före- tagsamhetens betydelse som grund- läggande förutsättning för med- borgerlig och politisk frihet stod alltid i centrum för honom. Det är karakteristiskt att han var en av dem som först fäste uppmärksam- heten på den företeelse han med en provocerande term som snart blev

allmänt accepterad — även bland motståndare! — kallade »smygsocialisering». Han åsyftade därmed den utveckling som innebär att äganderätten, utan öppna socialiseringsåtgärder, genom en följd av var för sig till synes ganska oskyldiga ingrepp urholkas till den grad att den inte längre effektivt kan fungera som frihets- och maktfördelningsgaranti.

Sin väsentliga insats som riksdagsman — sedan 1952 till sin bortgång medlem av Andra Kamraren — gjorde Henrik Munktell utan tvivel som kriminalpolitiker. Han var inte endast sitt partis främste talesman i frågor på detta fält — som bekant tillhörde han bl. a. 1957 års utredning angående ungdomsbrottsligheten. Han var även en av dem som riksdagen i sin helhet, utan hinder av parti-gränser, lyssnade på med respekt i dessa frågor, där hans sakkunskap och djupt upplevda engagemang omedelbart gjorde sig gällande. Avgörande var, att ingen kunde ta miste på det i djupaste mening humana patos som präglade hans syn på straffrätt och kriminalvård, även när han, som mer än en gång hände måste gå i hård polemik med vissa utslag av s. k. progressiva idéer.

Henrik Munktells politiska gärning inskränkte sig emellertid inte till riksdagsarbetet. Sannolikt ansåg han själv, att den mest angelägna uppgiften var hans sega ansträngningar för att åvägabringa

den nära samverkan mellan de borgerliga oppositionspartierna som han med sin utpräglad praktiska blick ansåg självklart nödvändig för att bryta det socialdemokratiska maktmonopolet. Det måste ha varit en av hans politiska livs mest tillfredsställande erfarenheter att han före sin bortgång kom att uppleva tecknen till att det krav på effektivt samarbete inom borgerligheten som han så länge kände sig ha kämpat för relativt ensam plötsligt framfördes av en bred opinion.

Bilden av politikern Henrik Munktell blir ofullständig om man inte erinrar sig att han, särskilt under sina senare år, alltmer orienterade sig mot internationella problem. Karakteristiskt nog engagerade han sig med entusiasm i Den fria juristkommissionens arbete att undersöka och brännmärka övergrepp mot rättssäkerheten var de än förekommer — terrorn i Ungern eller Östtyskland, raspolitiken i Sydafrika, folkmordet i Tibet. Från denna utsiktspunkt — och med förankring i sin förtrogenhet med näringslivets villkor och betydelse — fördes han småningom över till ett intensivt intresse för u-ländernas problem. Offentligt hann han väl inte manifesteras detta; de som stod honom nära vet att det sedan några år var en av de frågor som mest sysselsatte hans tankar.

En stridens man var Henrik Munktell som politiker, skarp och hård i attacken, ursinnigt uthållig i försvaret av positioner som han an-

såg omistliga. Det är karakteristiskt att även från motståndarhåll vid hans bortgång intygats att stridens skärpa inte efterlämnade bitterhet — lidelsen för rätten och friheten, den varma medkänslan inför

lidande och olycka från en som själv var hårt drabbad väckte respekt i lika mån bland meningsfränder och motståndare. Vänner hade han i båda lägren.